

BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARIDA MANTIQUIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH UCHUN METODLAR

Qoraqalpog'iston Respublikasi

Qorauzak tumani 7-sonli

maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Seytniyazova Gumshagul Joldasbaevna

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy savodxonlikni oshirish ta'lim jarayonining muhim qismi hisoblanadi. Mantiqiy savodxonlik – bu o'quvchilarning fikrlash, tahlil qilish, mantiqiy bog'lanishlarni tushunish va muammolarni hal qilish qobiliyatidir. Bu ko'nikmalar o'quvchilarning nafaqat maktabdagi muvaffaqiyatlarini oshiradi, balki ularning kundalik hayotdagi qaror qabul qilish jarayonlarida ham muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, boshlang'ich sinfda mantiqiy savodxonlikni rivojlantirish uchun samarali metodlarni qo'llash ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, mantiqiy savodxonlik, ko'nikma, bilim, muammoli vaziyatlar, hamkorlik, kasbiy rivojlanish, innovatsion texnologiyalar.

Mantiqiy savodxonlikni oshirishda birinchi navbatda o'quvchilarning qiziqishlarini hisobga olish lozim. O'quv jarayonida o'yin elementlarini qo'shish mantiqiy fikrlashni rag'batlantiradi. Masalan, turli xil mantiqiy jumboqlar, boshqotirmalar va o'yinlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini tartibga solish, bog'lanishlarni aniqlash va natijalar chiqarishni o'rganadilar. Bu usul o'quvchilarga mavzuni qiziqarli shaklda o'rganishga yordam beradi va ularning faolligini oshiradi. Mantiqiy savodxonlikni rivojlantirishda muhim o'rin tutadigan yana bir metod –

muammoli vaziyatlar yaratishdir. O'qituvchi o'quvchilarga turli vaziyatlarni taqdim etib, ularni muammolarni hal qilishga undaydi. Bu jarayonda o'quvchilar o'z fikrlarini bayon qilish, tahlil qilish va mantiqiy xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Muammoli vaziyatlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va ularni ijodiy yondashuvga rag'batlantiradi.[1]

O'quvchilarning mantiqiy fikrlashini oshirish uchun so'zli va yozma mashqlarni keng qo'llash zarur. So'zli mashqlar orqali o'quvchilar fikrlarini aniq ifodalash, savollarni tushunish va javob berish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Yozma mashqlar esa ularning fikrlarini tizimli ravishda bayon qilishga yordam beradi. Bu mashqlar o'quvchilarning mantiqiy bog'lanishlarni aniqlash va o'z fikrlarini mantiqiy ravishda izohlash qobiliyatini oshiradi. Mantiqiy savodxonlikni oshirishda vizual vositalardan foydalanish ham samarali hisoblanadi. Diagrammalar, sxemalar, rasm va grafiklar o'quvchilarga ma'lumotlarni yaxshiroq tushunishga va tahlil qilishga yordam beradi. Vizual vositalar orqali o'quvchilar murakkab ma'lumotlarni oddiyroq shaklda qabul qilishadi va ularni mantiqiy bog'lanishlarda ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Hamkorlikda o'rganish metodlari ham mantiqiy savodxonlikni oshirishga xizmat qiladi. Guruhlarda ishlash o'quvchilarga fikr almashish, bir-birining fikrini tinglash va bahslashish orqali yangi bilimlar olish imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchilar mantiqiy fikrlashni amalda qo'llashni o'rganadilar va o'z fikrlarini boshqalar oldida himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.[2]

Texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali ham mantiqiy savodxonlikni oshirish mumkin. Interaktiv ta'lim dasturlari, o'yinlar va onlayn mashqlar o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi va ularning mantiqiy fikrlash qobiliyatini mustahkamlaydi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilar murakkab vazifalarni osonroq va qiziqarli tarzda bajaradilar. O'qituvchilar uchun muntazam ravishda kasbiy rivojlanish va yangi metodlarni o'rganish muhimdir. Ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo'llash, pedagogik tajribalarni almashish va

o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish mantiqiy savodxonlikni oshirishda katta yordam beradi. O'qituvchi o'zining metodik bazasini doimiy yangilab borishi lozim. O'quvchilarning yutuqlarini muntazam baholab borish ham muhim ahamiyatga ega. Baholash jarayonida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari, muammolarni hal qilish ko'nikmalari va tahliliy fikrlash darajasi aniqlanadi. Bu ma'lumotlar asosida ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish mumkin. Baholash o'quvchilarga o'z kuchlarini anglash va rivojlantirish uchun motivatsiya beradi.[3]

Mantiqiy savodxonlikni oshirishda ota-onalar bilan hamkorlik qilish zarur. Ota-onalar o'quvchilarning uyda ham mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi mashqlar bilan shug'ullanishini ta'minlashi mumkin. Bu o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini mustahkamlaydi va ular uchun qulay o'quv muhitini yaratadi. Shuningdek, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish ta'lim samaradorligini oshiradi. Har bir o'quvchining fikrlash uslubi va qobiliyatlari turlicha bo'lishi mumkin. O'qituvchi bu farqlarni inobatga olib, har bir o'quvchiga moslashgan yondashuvni qo'llashi lozim. Bu esa mantiqiy savodxonlikni yanada chuqurroq va samaraliroq rivojlantirishga imkon beradi. Mantiqiy savodxonlikni oshirish uchun o'quvchilarga yangi bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratish muhimdir. Masalan, kundalik hayotdagi vaziyatlarni tahlil qilish, oddiy ilmiy tajribalar o'tkazish yoki loyiha ishlari bilan shug'ullanish orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlashadi. Amaliy faoliyat mantiqiy fikrlashni yanada rivojlantiradi va o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning fikrlarini erkin ifodalashiga imkon berish ham katta ahamiyatga ega. O'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon qilganda, ular mantiqiy fikrlashni yanada chuqurroq o'zlashtiradilar. Bu esa ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Mantiqiy savodxonlikni oshirishda o'quvchilarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish ham muhimdir. O'quvchilar o'zlari mustaqil ravishda ma'lumotlarni izlash, tahlil qilish va xulosalar chiqarishni

o'rganishlari kerak. Bu ko'nikmalar ularning kelajakdagi ta'lim va hayotdagi muvaffaqiyatlari uchun poydevor bo'ladi.[4]

Xulosa:

Yuqorida ta'kidlangan metodlar boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy savodxonlikni samarali rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida bu usullarni uyg'un qo'llash o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlashga, ularning o'rganish jarayonini qiziqarli va mazmunli qilishga yordam beradi. Natijada, o'quvchilar nafaqat maktabda, balki hayotning turli sohalarida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lgan mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini egallaydilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, M. (2023). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini oshirishda o'qish savodxonligining ahamiyati. «Pedagogika va psixologiya» jurnali, 5(2), 45-53.
2. Karimov, S. (2022). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik savodxonlikni shakllantirish usullari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
3. Ismoilova, N. (2023). Boshlang'ich ta'limda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish metodlari. «Ta'lim va innovatsiyalar» jurnali, 4(1), 78-85.
4. Tursunov, A. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy savodxonlikni oshirishda interaktiv metodlardan foydalanish. «Zamonaviy pedagogika» ilmiy jurnali, 3(3), 65-72.
5. Rasulova, D. (2023). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik fikrlashni rivojlantirish. Toshkent: «Ilm-fan» nashriyoti.

6. Mirzaev, O. (2022). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlashini shakllantirishda o'yin texnologiyalarining roli. «Pedagogik texnologiyalar» jurnali, 6(4), 34-40.
7. Yusupova, L. (2023). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash va mantiqiy savodxonlikni rivojlantirish. Toshkent: «Ta'lim» nashriyoti.